

Màster Universitari en Professor/a de Secundària

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

La Xàtiva dels ametlers perduts

(Assignatura: Innovació docent i iniciació a la investigació
en educació lingüística i literària)

Verònica Roselló Cervera

Andreu Cano Soriano

Rubén Galera Hernández

Índex

1. Contextualització de la proposta	pàg. 3
1.1. Introducció	pàg. 3
1.2. Marc teòric	pàg. 4
1.3. Objectius	pàg. 5
1.4. Continguts	pàg. 6
1.5. Criteris d'avaluació	pàg. 8
1.6. Rúbrica d'avaluació	pàg. 9
2. Seqüència d'activitats	pàg. 11
2.1. Quadre resum de la seqüència didàctica	pàg. 11
2.2. Activitats de preparació	pàg. 12
2.3. Activitats de realització o ruta literaria	pàg. 14
2.4. Activitats d'avaluació	pàg. 22
3. Descripció gràfica de la ruta	pàg. 23
4. Conclusió	pàg. 24
5. Annexos	pàg. 25
5.1. Els llocs literaris de la ruta	pàg. 25
5.1. Dossier de textos	pàg. 33

1. Contextualització de la proposta

1.1. Introducció

La narrativa catalana dels anys vuitanta va suposar una forta embranzida en termes d'evolució, consolidació d'autors, d'editorials i premis literaris, respecte de les dues dècades anteriors, bàsicament per dos factors: el fantasma de la dictadura franquista quedava cada vegada més allunyat i el canvis qualitatiu i quantitatiu de la literatura valenciana anava en augment. En relació a aquest segon tema, l'etapa es caracteritzà per la desaparició de la narrativa experimental dels anys setanta, la continuïtat del model tradicional, la consolidació de la narrativa de gènere i l'aparició de nous corrents literaris.

La narrativa de Toni Cucarella —oficialment Lluís Antoni Navarro Cucarella— entra de ple i se circumscriu en aquesta dècada d'eclosió literària amb la producció del recull de contes *Cròniques dels fets gloriosos* (1981), *El concert en No-Major* (1982), *Cool: fresc* (1987) i *El poeta* (1988). Amb una producció estable i constant, el xativí va assentar les bases de la seua veu narrativa encabida en el corrent del *costumisme urbà*, corrent renovador que mostra una societat urbana i ho fa amb una visió desencantada i irònica. Posteriorment, però, va deixar de banda aquesta tendència i s'inclinà cap a una narrativa de tipus rural, ambientada a la ciutat de Xàtiva i la seua comarca.

La novel·la *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts* (2003) és una de les obres representatives del corrent temàtic i estilístic de l'autor, d'acord amb l'apel·latiu de *costumisme urbà*, amb què s'ha definit la segona etapa literària de Toni Cucarella. Així mateix és l'obra central del projecte literari que hem anomenat —sense pretensions d'abastar tota la seua obra— *La Xàtiva literària de Toni Cucarella*. Amb aquesta obra com a eix central, hem dissenyat una ruta literària que té com a punt de partença el majestuós Castell de Xàtiva i el punt d'acabament a l'estació de trens de la ciutat. Entre el començament i la fi de la ruta, que consta amb un total de huit *andanes literàries*, l'alumnat coneixerà i treballarà aspectes diversos dels espais mítics que es representen en *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts* i altres obres escollides per complementar i enriquir l'itinerari com *Dones d'aigua, hòmens de fang*.

Per arredonar la proposta didàctica, hem creat una blog de la ruta literària que s'anomena *La Xàtiva dels ametlers perduts* (<https://laxativadelsametlers.blogspot.com>), en què el professorat, l'alumnat i el públic general, pot recórrer els espais literaturitzats del barri de les Eretes, alhora que té a l'abast tots els recursos necessaris per a conèixer i aprofundir en l'obra de Toni Cucarella.

1.2. Marc teòric

Un dels temes principals de la ruta literària que realitzaran els alumnes de 1r de Batxillerat del centre IES Dr. Lluís Simarro és el treball dels tòpics literaris *tempus fugit* i *ubi sunt*, que signifiquen, respectivament, el temps avança inexorablement i què va ser d'allò perdut. De fet, a *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts* l'acció transcorre ens els anys seixanta al barri pobre de les Eretes, als afores de Xàtiva, com un lloc metafòric que representa la desaparició d'un món passat i decadent enfront de l'avanç de la vida moderna i del progrés urbanístic de la ciutat.

La finalitat d'aquest projecte és que l'alumnat visualitze des d'una perspectiva actual com ha canviat la ciutat i la comarca on conviuen. Per entendre aquest incessant pas del temps, hauran de fer ús de les tecnologies de la comunicació i la informació per tal de retratar els espais xativins pretèrits a partir de la literatura de Toni Cucarella. De manera transversal, es pretén que ho vegem amb ulls crítics i es cree un debat entorn a algunes temàtiques proposades en la seqüència d'activitats associades a algunes *parades literàries* com el procés d'urbanització, la importància dels carrers com a espais d'oci o els vincles que establim amb la natura i la terra. A més a més, perquè tracten de complementar aquest sentit crític, hi haurà la participació de mediadors com el mateix autor, Toni Cucarella o el cantautor xativí Feliu Ventura, que els mostraran i explicaran un retrat pretèrit de la ciutat. Amb esperit crític, doncs, l'alumnat haurà de ser capaç de determinar quina hauria d'haver sigut la millor progressió urbanística de Xàtiva i la comarca als anys seixanta i setanta, i quines alternatives proposen de cara a un futur pròxim.

Per finalitzar amb el marc teòric, en cada *parada literària* es contextualitzarà el lloc perquè entenguen i coneguen el context en què va passar la ficció cucalleriana. Per aconseguir açò, usarem recursos alternatius com ara la reproducció de cançons de Feliu Ventura i veurem projeccions de documentals de la Guerra civil espanyola i pujarem a les faldes del Castell de Xàtiva, entre d'altres. Tot plegat faran comparacions que els ajuden a entendre els períodes bèl·lics en què Xàtiva ha estat immersa al llarg de la història. Després de realitzar aquestes activitats, l'alumnat crearà un dossier d'aprenentatge sobre la ruta literària des d'un posat crític i argumentatiu.

1.3. Objectius

Objectius generals	Objectius específics
1. Comprendre textos literaris , orals i escrits, a més de realitzar lectures literàries triades a proposta del professor, en veu alta i participant en dramatitzacions i improvisacions de textos adequats al nivell, aplicant-hi tècniques expressives i teatrals.	1. Comprendre els textos sobre Toni Cucarella escrits i recitats en veu alta, llegits pels companys, pel professor o pel mediador.
2. Participar activament i respectuosa en col·loquis i debats regulats per a prendre decisions col·lectives, expressant el desacord de manera assertiva, seguint les indicacions del moderador i exposant de forma clara i ordenada les conclusions, utilitzant el lèxic adequat al nivell educatiu i les estratègies d'interacció oral.	2. Participar en els debats que es proposen a classe, amb ulls crítics, dels temes que es tracten en <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres relats de Toni Cucarella.
3. Analitzar el llenguatge literari d'alguns textos actuals seleccionats.	3. Analitzar el llenguatge paremiològic i gramatical de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres relats de Toni Cucarella.
4. Identificar els trets essencials del context sociocultural i literari de l'època i les característiques del gènere.	4. Identificar sociocultural de la Guerra civil espanyola i la postguerra i les característiques de la narrativa actual (1990-2010).
5. Entendre altres mons, reals o imaginaris, a través de la lectura.	5. Entendre i diferenciar en l'obra de Toni Cucarella la ficció i la realitat, amb la lectura de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres relats.
6. Comentar les conclusions extretes de l'anàlisi per mitjà de la formulació d'opinions personals.	6. Comentar les conclusions extretes sobre quins espais urbans de Xàtiva s'han perdut amb la formulació d'opinions personals.
7. Utilització guiada de les TIC en l'elaboració d'un producte final.	7. Creació guiada pel professorat d'un <i>portfoli</i> o dossier d'aprenentatge (TIC).
8. Aprendre a coordinar-se i a treballar en grup i individualment.	8. Aprendre a coordinar-se per a elaborar el <i>portfoli</i> o dossier d'aprenentatge i a treballar individualment en la lectura dels fragments de l'obra de Toni Cucarella.

1.4. Continguts

Educació literària	
Continguts general	Continguts específics
1. Lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries, concordes amb el nivell, com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.	1. Lectura guiada de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres relats de manera lúdica.
2. Selecció de lectures de manera autònoma o a proposta del professor, de la biblioteca o d'altres àmbits (intercanvi, préstecs, compra, consulta en línia, etc.).	2. Selecció de lectures, a proposta del professor o la biblioteca municipal o escolar, de l'escriptor Toni Cucarella, en què s'hi de Xàtiva per complementar <i>Quina lenta agonia la dels ametllers</i> .
3. Pràctica de diversos tipus de lectura (guiada, lliure, silenciosa, en veu alta) de textos literaris com a font de gaudi i informació i com un mitjà d'aprenentatge i enriquiment personal.	3. Pràctica de lectura en veu alta durant la ruta literària i silenciosa a casa, tot seguint els consells de la professora o del professor.
4. Aproximació al coneixement d'altres mons (reals o imaginaris) a partir de la lectura.	4. Aproximació a la realitat de Xàtiva i rodalies dels anys 1930-1960.
5. Dramatització de textos literaris adaptats i adequats al nivell.	5. Dramatització de fragments de l'obra literària de Toni Cucarella.
6. Aplicació de tècniques teatrals i de lectura expressiva en veu alta i en dramatitzacions.	6. Aplicació de tècniques de lectura expressiva en veu alta en què s'emfatitzen els passatges més rellevants.
7. Creació d'un dossier d'aprenentatge de lectura que incloga una selecció de treballs individuals o en equip (cartells, fotografies, eslògans, videopoemes, fitxes de lectura, infografies, creacions a partir de ferramentes web, citacions i pensaments, etc.) i una fitxa de registre de les creacions (nom del treball, data i motiu de l'elaboració, objectius plantejats, context de realització, valoració i avaluació del resultat).	7. Creació d'un dossier d'aprenentatge de lectura que incloga un resum de cada <i>parada literària</i> (lloc visitat), amb fotos d'allò que s'evoca en la lectura de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres contes, opinions, descripcions de l'entorn i propostes de futur de la ciutat de Xàtiva.
8. Pervivència i evolució de personatges tipus, temes i formes al llarg de la història a partir de la comparació d'obres d'art i textos literaris i dels	8. Pervivència i evolució de la desaparició dels espais literaris de Xàtiva en l'obra de Toni Cucarella comparant-ho amb fotografies antigues i actuals i

mitjans de comunicació, amb especial dedicació a moviments literaris més actuals: Introducció a la literatura del segle XIX a l'actualitat a partir dels textos d'autoria masculina i femenina.	documentals amb la finalitat d'introduir de literatura actual dels anys 1980-2010.
9. Tractament evolutiu de temes i tòpics en una selecció de textos significatius.	9. Tractament en diferents perspectives de l'evolució urbanística de Xàtiva i el pas del temps en la selecció de textos de la ruta literària.
10. Temes: el món de la raó, el destí, anhels de llibertat, la visió de l'insòlit, l'home en societat, la visió d'Europa i Espanya, estereotips femenins, etc.	10. Temes: la ciutat, les persones, la urbanització, la corrupció, etc.
11. Tòpics: <i>carpe diem, tempus fugit, locus amoenus</i> , etc.	11. Tòpics literaris: <i>tempus fugit, ubi sunt</i> , etc.
12. Anàlisi senzilla de textos: localització del text en el seu context social, cultural i històric; identificació de l'època literària; trets presents en el text; contingut (tema, tòpics, argument, personatges, estructura, formes i llenguatge literari i intenció de l'autor; figures retòriques: pla lexicosemàntic (sinècdoque, metonímia, sinestèsia, ironia, etc.), pla morfosintàctic (pleonasme, concatenació, commutació, etc.), pla fònic (paronomàsia, etc.).	12. Anàlisi senzilla del textos de Toni Cucarella en el context social de mitjans i finals del 1930 a Xàtiva; identificació de l'època literària del 2000; trets presents en el text; contingut i anàlisi en profunditat d'un dels textos recitats o llegits en la ruta literària.
Llegir i escriure	
13. Selecció raonada dels textos produïts que s'inclouen en el dossier d'aprenentatge.	13. Selecció raonada dels textos, fotografies i fitxes produïdes sobre <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i la ruta literària que s'inclouen en el dossier d'aprenentatge.
14. Actuació eficaç en equips de treball: compartir informació i recursos, buscar l'autonomia en el funcionament de l'equip, responsabilitzar-se del treball individual, valorar el treball dels companys animant-los i mostrant sensibilitat i comprensió pels seus punts de vista, usar estratègies de supervisió i resolució de problema, avaluar processos i el treball individual i el de l'equip resultant, etc.	14. Actuació eficaç en equips de treball en què cada integrant haja de complir eficaçment un rol assignat en l'organització del grup i en el procés de producció del dossier d'aprenentatge.
15. Utilització de diferents tipus de biblioteques	15. Utilització de les aules i la biblioteca escolar de l'IES

(aula, centre, pública, personal, virtual) per a obtenir informació.	Dr. Lluís Simarro o la pública de Xàtiva per a obtenir informació.
16. Desenrotllament del sentit crític.	16. Desenvolupament del sentit crític davant la lectura dels fragments de l'obra de Toni Cucarella.
17. Ús de ferramentes digitals de busca en pàgines web especialitzades, diccionaris i enciclopèdies en línia, bases de dades especialitzades, etc., i visualització.	17. Ús d'eines digitals especialitzades en espais literaris i de consulta de diccionaris en diferents llengües (DNV, IEC, RAE) i enciclopèdies en línia (EC).
18. Ús de les ferramentes més comunes de les TIC per a col·laborar i comunicar-se amb la resta del grup amb la finalitat de planificar el treball, aportar idees constructives pròpies, comprendre les idees alienes, etc.	18. Ús de les TIC per a coordinar el treball amb el grup com Dropbox, Google Drive, Whatsapp, Facebook, Twitter, etc.

1.5. Criteris d'avaluació¹

Criteris generals	Criteris específics	CB
1. Realitzar lectures d'obres literàries pròximes als seus gustos, triades lliurement o a proposta del professor, en silenci, en veu alta o participant en dramatitzacions i improvisacions de textos adequats al nivell, aplicant-hi tècniques expressives i teatrals.	1. Realitza la lectures d'un dels autors de referència de la literatura actual, Toni Cucarella, triada pel professor i participa en dramatitzacions sobre espais concrets de l'obra <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> .	CCLI SIEE CEC
2. Exposar, en suports diversos, orals i escrits, les conclusions crítiques i raonades sobre les connexions entre la literatura, les arts i la ciència, analitzant i	2. Exposa en suport oral i escrit les connexions entre la Xàtiva actual i la dels anys 1930-1960, tot	CCLI CAA SIEE

¹ Competències bàsiques:

[CCLI] Competència comunicació-lingüística

[CD] Competència digital

[CAA] Competència aprendre a aprendre

[CSC] Competències socials i cíviques

[SIEE] Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

[CEC] Consciència i expressions culturals

comparant obres, personatges, temes i tòpics universals, del segle XIX fins a l'actualitat, en creacions de diferent naturalesa (cine, música, pintura, textos literaris i dels mitjans de comunicació, etc.).	explicant el procés evolutiu social i urbanístic, i en compara els personatges, els temes i els tòpics de l'obra de Toni Cucarella amb la realitat actual per mitjà de la creació de textos literaris i debats expositius i argumentatius.	CEC
3. Analitzar un corpus de textos literaris, del segle XIX a l'actualitat, seleccionats entorn d'un tema o tòpic comú, com a forma d'aproximació a la literatura, identificant els trets essencials del context sociocultural i literari de l'època i les característiques del gènere i realitzant un comentari de forma i contingut per a expressar raonadament les conclusions extretes, per mitjà de la formulació d'opinions personals	3. Analitza un corpus de textos literaris d'un autor de referència de la literatura actual al voltant dels tòpics del pas del temps i l'evolució urbanística i identifica els trets del context (anys 1980-2010) de la producció de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i els comenta amb opinions personals.	CCLI CAA CEC SIEE
4. Elaborar un dossier d'aprenentatge, amb una selecció de documents i creacions realitzats a partir de lectures, literàries i no literàries, pròximes als seus interessos, de forma reflexiva i crítica.	3.2. Elabora un dossier d'aprenentatge, amb una selecció de documents i creacions realitzats a partir de la lectura de <i>Quina lenta agonia la dels ametllers perduts</i> i altres relats de Toni Cucarella, pròximes al context de la ciutat de Xàtiva, de forma reflexiva i crítica.	CCLI SIEE CEC

1.6. Rúbrica d'avaluació

Aspectes a avaluar	3 punts	2 punts	1 punt
Realització de les tasques sobre l'entrevista i el documental i	Ha vist el documental sobre la Guerra civil i les seues conseqüències, ha realitzat l'entrevista a	Ha vist el documental sobre la Guerra civil i les seues conseqüències i ha realitzat parcialment	Ha vist parcialment el documental, no incideix o realitza el qüestionari a un familiar o conegut i

participació en el debat inicial	un familiar o conegut i participa activament en el debat inicial de classe	l'entrevista a un familiar o conegut i participa poc o gens en el debat inicial	participa poc o gens en el debat
El treball en grup	Ha treballat correctament i cordialment en grup desenvolupant el paper que se li ha assignat i ajudant els companys en totes les tasques conjuntes	Ha treballat correctament en grup en les activitats realitzades a classe però no fa les tasques de casa	Ha treballat poc o gens en grup i s'ha mostrat, a més, discordant en l'opinió de la majoria dels companys
Dramatització d'un dels fragments de <i>Quina lenta agonia, la dels ametllers perduts</i>	Dramatitza correctament la seua part en el grup tenint en compte la gestualitat, els canvis de to en la veu, l'èmfasi, la correcció lingüística i la independència del text	Dramatitza parcialment la seua part en el grup aconseguint, almenys, tres de les aptituds que s'hi avaluen: independència del text, correcció lingüística i l'èmfasi	Dramatitza amb dificultats depenent de la lectura del text, sense posar èmfasi ni fer canvis de tonalitat, però sí que gestualitza.
Elaboració d'un dossier d'aprenentatge	L'alumne recull evidències de l'aprenentatge, en fa reflexió metacognitiva, interconnecta el que ha après i defineix els objectius	L'alumne recull evidències de l'aprenentatge però reflexiona descrivint i sense argumentar, tot i que té clars els objectius	L'alumne recull informació de totes les activitats però no estableix els objectius de l'aprenentatge ni argumenta i/o interconnecta les parts
Correcció lèxica i gramatical del dossier d'aprenentatge	L'ús de la gramàtica i la llengua escrita són correctes	En termes generals, el lèxic i la gramàtica són correctes, encara que pot aparèixer ocasionalment alguna errada	Hi ha errades greus que apareixen repetides regularment, cosa que distorsiona i dificulta la lectura del dossier d'aprenentatge

2. Seqüència d'activitats

2.1. Quadre resum de la seqüència didàctica

ACTIVITAT ²	ORGANITZACIÓ	RECURSOS	TEMPS
AP1: Els camins de la memòria... de Xàtiva	Individual + Grup classe	Documentals Recursos i materials per a l'expressió oral i escrita	3h
AP2: Coneixem Toni Cucarella!	Grups + Grup classe	Ordinadors + connexió a Internet Recursos i materials per a l'expressió escrita	50min
AP3: La llengua popular de <i>Quina lenta agonia...</i>	Grups + Grup classe	Ordinadors + connexió a Internet Recursos i materials per a l'expressió escrita	50min
AR1: Entrem a les Eretes! (Inici ruta: 8.15h)	Grups + Grup classe	Dossier de textos Preguntes (escrites)	30min
AR2: Els ametlers perduts	Grups + Grup classe	Dossier de textos Fotografies de la Xàtiva d'abans i la d'ara	30min
AR3: La Casa Blanca	Grups + Grup classe	Recursos i materials per a la representació teatral Dossier de textos	1h i 30min (20 min per a esmorzar)
AR4: La Casa Roja	Grups + Grup classe	Recursos i materials per a la representació teatral Dossier de textos	15min
AR5: La casa de llanda	Grups + Grup classe	Recursos i materials per a la representació teatral Dossier de textos	10min
AR6: El cor de les Eretes	Grup classe	Dossier de textos	30min
AR7: La frontera entre les Eretes i el Raval	Grup classe	Dossier de textos	15min
AR8: Parròquia de Sant Joan (Raval)	Grup classe	Dossier de textos	15min
AR9: L'antic cinema Vernissa	Grups + Grup classe	Recursos i materials per a la representació teatral Dossier de textos	15min

² **AP:** Activitat referida a la fase de preparació; **AR:** Activitat referida a la fase de realització; **AA:** activitat referida a la fase d'avaluació.

AR10: Església Sant Feliu	Grup classe	Dossier de textos	35min
AR11: Cova de la Mare de Déu dels Coloms	Grups + Grup classe	Recursos i materials per a la representació teatral Dossier de textos	15min
AA1: Elaboració d'un <i>portfolio</i> o dossier d'aprenentatge	Grups	Recursos per a l'expressió escrita. Ordinador i programa processador de textos. TIC per a coordinar el treball amb el grup (Dropbox, Google Drive...) Fotografies de la ruta.	Lliure

2.2. Activitats de preparació

AP1: Els camins de la memòria... de Xàtiva	
Espai didàctic	Treball previ a casa (previsualització d'un documental + minientrevista) Aula
Tipus d'interacció	Individual + grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer els fets i les conseqüències del greu conflicte que va patir l'Estat Espanyol entre 1936 i 1939. • Conèixer els fets i les conseqüències d'aquest conflicte des d'una perspectiva més íntima: com ho va viure un familiar o la família. • Aprofundir sobre les conseqüències socials de l'aparició i existència del franquisme.
Materials	Documentals: "Els camins de la memòria" (Ajuntament d'Oliva) "El genocidio franquista en Valencia" (Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Blanquerna) Recursos i materials per a l'expressió oral i escrita (entrevista i anotacions) i recursos i materials per a l'expressió oral (posada en comú / debat).
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de preparació AP1 – AP1 (a casa): Visualització d'un documental Demaneu a l'alumnat que, prèviament a la sessió que dedicarem a aquesta activitat, triu un dels dos documentals que hi haurà penjats a l'Aula Virtual de l'assignatura i que el visualitze. Tots dos documentals tracten el tema de l'impacte social de la Guerra Civil i la postguerra al País Valencià (un dels dos es concreta en la realitat d'un poble de la Safor i l'altre abasta tot el nostre territori).</p> <p>Activitat de preparació AP1 – AP2 (a casa): Minientrevista a un/a familiar De les idees que extrauran del documental, hauran d'anotar una bateria de cinc preguntes a</p>

	<p>realitzar a un/a familiar que haja viscut aquesta època (la temàtica de les preguntes serà lliure: poden fer preguntes sobre l'educació, la religió, la repressió, l'escassetat d'aliments, les relacions socials, la llengua...). En acabant, hauran de realitzar la minientrevista i transcriure-la, ja que la farem servir a l'aula.</p> <p>Activitat de realització AP1 – AR3: Posada en comú / debat a l'aula Dedicarem una sessió de classe a fer una posada en comú o reflexió oral conjunta de les respostes obtingudes guiada i moderada pel professor o professora. Això servirà perquè, en llegir <i>Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts</i> sàprien reconèixer-ne el context.</p>
--	--

AP2: Coneixem Toni Cucarella!	
Espai didàctic	Sala d'ordinadors (aquesta activitat es realitzarà el mateix dia que l'AP3)
Tipus d'interacció	<p>Grups (cinc grups de sis alumnes) + Grup classe → Seran els mateixos grups que farem servir en tota la seqüència d'activitats. Es triaran a l'atzar (el professorat portarà una bossa amb trenta caramels, tants com alumnes hi ha en el grup A de 1er de Batxillerat, entre els quals n'hi haurà sis de cinc tipus de sabors diferents; cada alumne n'haurà d'agafar un que determinarà el grup del qual formarà part).</p>
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer les dades més significatives de l'autor de l'obra i de la seua trajectòria com a escriptor. • Crear el desig de conèixer i llegir altres obres de l'autor de l'obra.
Materials	<p>Ordinadors + connexió a Internet.</p> <p>Portals web: https://www.escriptors.cat/autors/cucarellat/ (o altres)</p> <p>Recursos i materials per a l'expressió escrita.</p>
Descripció de l'activitat	<p>AP2 – AP1: Recerca d'informació Per grups, hauran de buscar informació sobre l'autor (bibliografia) i anotar aquelles dades que els semblen més significatives per a entendre l'obra que llegiran o allò que els crida l'atenció.</p> <p>AP2 – AR2: Feu-li una pregunta Per grups, hauran d'escriure al quadern alguna curiositat que s'han quedat amb ganes de saber després de llegir-ne la bibliografia. Hauran de consensuar, entre tots els membres del grup, la millor pregunta possible, ja que serà una pregunta que faran a l'autor durant la ruta literària.</p> <p>En acabant, a l'aula, es realitzarà una posada en comú amb l'objectiu d'assegurar que totes les qüestions són adequades i que no es repeteixen.</p>

AP3: La llengua popular de <i>Quina lenta agonia...</i>	
Espai didàctic	Sala d'ordinadors (aquesta activitat es realitzarà el mateix dia que l'AP2)
Tipus d'interacció	Grups (de sis alumnes) + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> Analitzar una part significativa de la fraseologia i la llengua popular que fa servir Toni Cucarella en <i>Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts</i>.
Materials	<p>Ordinadors + connexió a Internet.</p> <p>Llocs web: http://www.avl.gva.es/lexicval/ (Diccionari Normatiu Valencià) https://dcvb.iec.cat/ (Diccionari català-valencià-balear) https://dsff.uab.cat/ (Diccionari de sinònims i frases fetes de Maria Teresa Espinal)</p> <p>Plataforma Socrative: https://b.socrative.com/login/student/</p>
Descripció de l'activitat	<p>AP3 - AR1: Conèixer el significat de quinze frases fetes de l'obra El professorat repartirà a cada grup un full (inclòs a l'annex) amb 15 frases fetes que formen part de <i>Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts</i>. Per exemple: "escampeu el poll" (pàg. 69), "eixir el porc mesell" (pàg. 127), "viure a tall d'espasa" (pàg. 249) o "no veure's cera en l'orella" (pàg. 249). Per grups, hauran de fer servir els llocs web facilitats i anotar-ne els significats.</p> <p>AP3 - AR2: Conèixer el significat de quinze mots populars de l'obra El professorat facilitarà el nom d'una habitació (<i>room name</i>) de la plataforma Socrative a fi que, per grups, resolguen un qüestionari sobre quinze mots populars inclosos en <i>Quina lenta agonia...</i> L'alumnat, per grups i de forma consensuada, haurà de triar la resposta correcta, en cada cas, entre opcions de múltiple resposta.</p> <p>En acabant, es posaran en comú els resultats de les dues activitats i es corregiran.</p>

2.3. Activitats de realització o ruta literària

Preu total de la ruta literària: 5 euros / alumne (esmorzar a la granja escola Casablanca)

Realitzarem la ruta en època de florida dels ametlers, que habitualment sol ser entre els mesos de gener i febrer.

Citarem els alumnes a les 8h del matí a l'entrada de les Eretes o punt inicial de la ruta (encreuament dels carrers Forn de Vidre i Dr. Sumsi). Hauran d'assistir-hi amb feina realitzada per endavant (cada grup haurà d'haver assajat prèviament l'escenificació teatral d'un passatge de l'obra) i amb el material que el professorat els haurà demanat de dur

(una pregunta per grup a realitzar a l'autor i una fotografia antiga i nova d'un indret de Xàtiva).

També caldrà que els alumnes, individualment o a través d'un usuari de grup, realitzen piulades a Twitter sobre els fets o els aspectes que consideren interessants de la ruta a través dels *hashtags* #LaXàtivaDelsAmetlersPerduts i #RutaLiteràriaIESSimarro, així com que participen en fils de conversa d'aquesta xarxa social.

AR1: Entrem a les Eretes!	
Espai didàctic	Encreuament dels carrers Forn de Vidre i Dr. Sumsi
Hora inici - Hora acabament	8.15 - 8.45h
Tipus d'interacció	Grups + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar el plaer de la lectura a través del contacte directe dels alumnes amb els autors de les obres llegides. • Conèixer un escriptor o escriptora i interessar-se per la seua personalitat i per la seua bibliografia. • Reconèixer la importància de la persona que escriu i del tipus de vida que té en el resultat final de les seues obres. • Observar i avaluar críticament una acció o conjunt d'accions (el procés d'urbanització) i establir connexions entre aquestes i els valors que posen en joc.
Materials	<p>Dossier de textos.</p> <p>Preguntes a fer-li a l'autor. Les portaran escrites atenent un avís previ del professorat.</p>
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR1- AR1: Lectura i reflexió crítica de fragments de <i>Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts</i></p> <p>Per a aquesta activitat comptarem amb la col·laboració de l'autor protagonista de la ruta (Toni Cucarella).</p> <p>Ens llegirà els fragments de l'obra <i>Quina lenta agonía...</i> corresponents a la primera parada de la ruta (dossier de textos) en què apareixen alguns llocs literaris de la novel·la com l'alt de la Creueta, la serra de Vernissa, el castell... i, en acabant, plantejarà als alumnes una reflexió crítica sobre el tema següent:</p> <p>"El manteniment i la protecció del patrimoni de les hortes valencianes enfront del procés urbanitzador descontrolat"</p> <p>Activitat de realització AR1- AR2: Feu-li una pregunta!</p> <p>Ens asseurem en rotllana i serà el moment en què un portaveu de cadascun dels 5 grups farà la pregunta a l'autor consensuada prèviament a l'aula (veure punt AP2 - AR2 de la seqüència d'activitats). Toni Cucarella resoldrà oralment les qüestions plantejades.</p>

AR2: Els ametlers perduts	
Espai didàctic	Ametllers (encreuament dels carrers Forn de vidre i Furs)
Hora inici - Hora acabament	8.45h -9.15h
Tipus d'interacció	Grups + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors. • Observar i avaluar críticament una acció o conjunt d'accions (el temps que avança inexorablement i què va ser d'allò perdut) i establir connexions entre aquestes i els valors que posen en joc.
Materials	<p>Dossier de textos.</p> <p>Fotografies de la Xàtiva d'abans i la d'ara (cada grup en portarà una de cada).</p>
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR2 - AR1: Lectura de fragments i reflexió crítica</p> <p>Toni Cucarella llegirà alguns fragments de l'obra <i>Quina lenta agonía...</i> corresponents a la segona parada de la ruta (dossier de textos) en què apareixen els ametlers perduts com a lloc literari i, en acabant, plantejarà als alumnes una reflexió crítica sobre els següents tòpics: <i>tempus fugit</i> (el temps avança inexorablement) i <i>ubi sunt</i> (què va ser d'allò perdut). Per grups, l'alumnat bastirà la seua argumentació tot mostrant dues fotografies: una fotografia d'un indret de la Xàtiva antiga al costat d'una altra fotografia pròpia del mateix indret hui en dia.</p> <p>Nota: Aquesta activitat l'haurem plantejada prèviament a l'aula i haurem demanat, per grups, un treball previ de recerca d'una fotografia d'un indret de la Xàtiva antiga i la realització d'una altra fotografia pròpia del mateix indret hui en dia.</p>

AR3: La Casa Blanca	
Espai didàctic	Preu de l'esmorzar (convingut per a grups): 5 euros (inclou un entrepà a triar entre tres opcions i un refresc).
Hora inici - Hora acabament	<p>Caminarem des de l'entrada del camí/senda del Portet fins el lloc de la granja escola Casablanca (Partida de Vernissa o camí vell de Novetlè). 20 minuts a peu.</p> <p>9.45h - 10.15h (AR3 - AR1) 10.25 - 10.45h (AR3 - AR2, esmorzar) 10.45 - 11.15h (AR3 - AR3)</p>
Tipus d'interacció	Grups + Grup classe

Objectius	<p>Activitat de realització AR3 – AR1: Representació teatral i lectura de fragments</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potenciar les capacitats expressives i comunicatives de l'alumnat davant d'un auditori (els companys i el professorat). • Gaudir i respectar la creació artística i comprendre els llenguatges de les diferents manifestacions artístiques i utilitzar diversos mitjans d'expressió i representació. • Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors. <p>Activitat de realització AR3 – AR3: Xarrada “Literatura que desperta l'oblit” (Toni Cucarella)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer els fets i les conseqüències de la Guerra Civil i conèixer el recurs de la literatura com a canal per a fer-ne justícia. • Escoltar, comprendre i actuar de forma participativa i respectuosa en una xarrada.
Materials	<p>Recursos i materials per a la representació teatral.</p> <p>Dossier de textos.</p>
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR3 – AR1: Representació teatral i lectura de fragments El grup a qui va ser assignada la Casa Blanca com a lloc literari, farà una representació teatral del text d'uns 10 minuts (dossier de textos; activitat preparada prèviament).</p> <p>Després, un alumne voluntari llegirà el fragment corresponent a aquesta parada de la ruta (dossier de textos).</p> <p>Activitat de realització AR3 – AR2: Esmorzar</p> <p>Activitat de realització AR3 – AR3: Xarrada “Literatura que desperta l'oblit” (Toni Cucarella) Toni Cucarella intervindrà amb la xarrada “Literatura que desperta l'oblit” (parlarà sobre les històries particulars de la Guerra Civil i sobre la literatura com a canal per a fer-ne justícia). Després de la xarrada, els alumnes en podran fer preguntes.</p> <p>Acomiadem Toni Cucarella.</p>

AR4: La Casa Roja	
Espai didàctic	L'antiga Casa Roja (cantonada final del carrer Aben Ferri, enfront del C.E.I.P Jacinto Castañeda)
Hora inici – Hora acabament	<p>Caminarem des de la granja escola Casa Blanca, pel carrer Palasiet i seguidament pel carrer Aben Ferri fins al final del carrer, en la intersecció amb el carrer Dr. Sumsi i el Camí de la Bola. 15/20 minuts a peu.</p> <p>11.35 – 11.50h</p>

Tipus d'interacció	Grups + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar les capacitats expressives i comunicatives de l'alumnat davant d'un auditori (els companys i el professorat). • Gaudir i respectar la creació artística i comprendre els llenguatges de les diferents manifestacions artístiques i utilitzar diversos mitjans d'expressió i representació.
Materials	<p>Recursos i materials per a la representació teatral.</p> <p>Dossier de textos.</p>
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR4 - AR1: Representació teatral</p> <p>El grup a qui va ser assignada la Casa Roja o casa de la Vella Misèria com a lloc literari, farà una representació teatral del text d'uns 10 minuts (dossier de textos; activitat preparada prèviament).</p>

AR5: La casa de llanda	
Espai didàctic	La casa de llanda o casa de Benet el gitano (Camí de la Bola, 19)
Hora inici - Hora acabament	11.50 - 12h
Tipus d'interacció	Grups + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar les capacitats expressives i comunicatives de l'alumnat davant d'un auditori (els companys i el professorat). • Gaudir i respectar la creació artística i comprendre els llenguatges de les diferents manifestacions artístiques i utilitzar diversos mitjans d'expressió i representació.
Materials	<p>Recursos i materials per a la representació teatral.</p> <p>Dossier de textos.</p>
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR5 - AR1: Representació teatral</p> <p>El grup a qui va ser assignada la casa de llanda o casa de Benet el gitano com a lloc literari, farà una representació teatral del text d'uns 10 minuts (dossier de textos; activitat preparada prèviament).</p>

AR6: El cor de les Eretes	
Espai didàctic	<p>Plaça del col·legi Jacinto Castañeda</p> <p>Carrer dels Caputxins</p> <p>Carrer Cantal Gentil</p>
Hora inici - Hora acabament	12 - 12.30h

Tipus d'interacció	Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors. Observar i avaluar críticament una acció o conjunt d'accions (l'ús del carrer com a espai d'oci) i establir connexions entre aquestes i els valors que posen en joc.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR6 – AR1: La importància del carrer</p> <p>Recorrerem els dos carrers que considerem el cor del barri imaginari de les Eretes (4 minuts de ruta) i ens aturarem a la plaça del col·legi Jacinto Castañeda. Quatre alumnes voluntaris llegiran els dos fragments corresponents a aquesta parada de la ruta i les dues parts del text "Importància del carrer" de Joan Fuster (dossier de textos).</p> <p>En acabant, farem una reflexió sobre els carrers com a espais d'oci i sobre la pèrdua de l'essència dels carrers com a espai d'oci.</p>

AR7: La frontera entre les Eretes i el Raval	
Espai didàctic	Placeta de la Font
Hora inici – Hora acabament	12.30 – 12.45h (Baixem a la Placeta de la Font pel carrer Santa Teresa)
Tipus d'interacció	Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR7 – AR1: Lectura de fragments</p> <p>Dos alumnes voluntaris llegiran els dos fragments corresponents a aquesta parada de la ruta (dossier de textos).</p>

AR8: Parròquia de Sant Joan (Raval)	
Espai didàctic	Parròquia de Sant Joan (Raval)
Hora inici – Hora acabament	12.45 – 13h

Tipus d'interacció	Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> Comprendre discursos orals i escrits en els diversos contextos de l'activitat acadèmica, social i cultural tot valorant la lectura com a font de plaer, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món, i consolidar hàbits lectors.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	Activitat de realització AR8 – AR1: Lectura de fragments Dos alumnes voluntaris llegiran els dos fragments corresponents a aquesta parada de la ruta (dossier de textos).

AR9: L'antic cinema Vernissa	
Espai didàctic	Carrer Aben Ferro, 2 (antic cinema Vernissa)
Hora inici - Hora acabament	13 – 13.15h
Tipus d'interacció	Grups + Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> Potenciar les capacitats expressives i comunicatives de l'alumnat davant d'un auditori (els companys i el professorat). Gaudir i respectar la creació artística i comprendre els llenguatges de les diferents manifestacions artístiques i utilitzar diversos mitjans d'expressió i representació.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	Activitat de realització AR9 – AR1: Representació teatral El grup a qui va ser assignat el cinema Vernissa com a lloc literari, farà una representació teatral del text d'uns 10 minuts (dossier de textos; activitat preparada prèviament).

AR10: Església de Sant Feliu	
Espai didàctic	Església de Sant Feliu (pujada al Castell)
Hora inici - Hora acabament	Baixem novament pel carrer Santa Teresa, seguim pel carrer dels Caputxins avall, baixem Sant Gaietà fins la plaça del Trinquet. Des d'ací, enfilem la serra (pujada del Castell) fins l'església de Sant Feliu. 20 minuts a peu. Pararem una estoneta a veure la panoràmica de Xàtiva i a veure les Eretes des de l'alt. 13.40 – 14.15h
Tipus d'interacció	Grup classe

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer un espai de la història de Xàtiva (l'església de Sant Feliu, la més antiga de la ciutat). • Experimentar i viure diferents formes de comunicació: visual, oral i musical. • Escoltar, comprendre i actuar de forma participativa i respectuosa en una xarrada amb l'autor. • Establir connexions entre la cançó "El que diuen els arbres" de Feliu Ventura i l'obra <i>Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts</i> de Toni Cucarella.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR10 – AR1: El que diuen els arbres (Feliu Ventura)</p> <p>El cantautor xativí Feliu Ventura ens acompanyarà a visitar l'església de Sant Feliu (on hi ha el retaule de Sant Feliu de Girona, patró de Xàtiva). Feliu Ventura és l'únic xativí a qui han anomenat com al sant patró.</p> <p>En acabar la visita, seurem en rotllana a l'entrada de l'església i Feliu ens cantarà i tocarà amb la guitarra en directe la cançó "El que diuen els arbres" (dossier de textos), que va dedicar al seu avi Agustí per fer-li estimar les coses concretes de la seua terra.</p> <p>Feliu farà preguntes als alumnes sobre el tema de la cançó. Per exemple: Què us sembla que vol dir "Tu véns d'ací, no pots canviar això"? Què és el que no es pot canviar? Vaig entendre el que diuen els arbres quan vaig prendre consciència que estava unit a la terra. Què creieu que representa aquesta presa de consciència? Què representen els arbres? I el vent?</p>

AR11: Cova de la Mare de Déu dels Coloms	
Espai didàctic	Cova de la Mare de Déu dels Coloms (pujada al Castell)
Hora inici – Hora acabament	Enfilem per una sendeta fins la cova de la Mare de Déu dels Coloms. 15 minuts a peu. 14.30 – 14.45h
Tipus d'interacció	Grups - Grup classe
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar les capacitats expressives i comunicatives de l'alumnat davant d'un auditori (els companys i el professorat). • Gaudir i respectar la creació artística i comprendre els llenguatges de les diferents manifestacions artístiques i utilitzar diversos mitjans d'expressió i representació.
Materials	Dossier de textos.
Descripció de l'activitat	<p>Activitat de realització AR11 – AR1: Representació teatral</p> <p>El grup a qui va ser assignada la Cova de la Mare de Déu dels Coloms com a lloc literari, farà una representació teatral del text d'uns 10 minuts (dossier de textos; activitat preparada prèviament).</p>

	<p>En acabant, baixem a la plaça del Trinquet.</p> <p>Fi de la ruta.</p>
--	--

2.4. Activitats d'avaluació

AA1: Elaboració d'un <i>portfolio</i>	
Espai didàctic	A l'aula / a casa
Tipus d'interacció	Grups
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Descriure, reflexionar i analitzar el procés d'aprenentatge al llarg de la seqüència d'activitats de <i>La Xàtiva literària dels ametlers perduts</i>.
Materials	<p>Recursos per a l'expressió escrita.</p> <p>Ordinador i programa processador de textos.</p> <p>TIC per a coordinar el treball amb el grup (Dropbox, Google Drive, Whatsapp, Facebook...)</p> <p>Fotografies de la ruta.</p>
Descripció de l'activitat	<p>Cada grup haurà d'elaborar, a partir de l'activitat AP1 de la seqüència i fins al final (activitat AR11) un <i>portfolio</i> o dossier d'aprenentatge. En aquest dossier hauran de descriure allò que han fet, reflexionar-hi i analitzar-ne el procés d'aprenentatge (quins problemes s'hi han trobat, com els han resolt, què ha sigut més fàcil o difícil d'aconseguir, què n'han après, si els ha quedat cap interrogant pendent de resoldre, etc.).</p> <p>A partir d'aquestes directrius inicials, cada grup tindrà la llibertat de prendre decisions particulars sobre què vol incloure al dossier i sobre l'organització, tot sabent que serà un producte avaluable a partir del qual es podrà deduir la qualificació final que acreditarà l'aprenentatge.</p>

3.Descripció gràfica de la ruta

4. Conclusió

La ruta literària que ací presentem humilment és la culminació d'un projecte de major envergadura que abasta dos camps diferenciats, però alhora complementats: l'estrictament acadèmic i el lúdic del blog.

Pel que fa al primer, hem elaborat una seqüència didàctica defugint, en el cas de les activitats, la típica estructura en forma de graella que aporta poca informació del contingut i de la posterior posada en pràctica. Per això cada activitat es complementa amb tots el continguts, objectius i recursos necessaris per posar-la en pràctica i facilitant-ne la tasca al possible professorat que l'aplique a la seua aula. Això no obstant, la resta de part sí que obeeix als paràmetres prototípics d'una seqüència didàctica convencional

En relació al segon, amb el blog *La Xàtiva dels ametlers perduts* pretenem que la ruta tinga una projecció que vaja més enllà de l'àmbit acadèmic i que un públic que no en forma part, però que sí que llig amb avidesa les lectures de Toni Cucarella, tinga l'oportunitat de realitzar-la sol o en grup, com es vulga, i que recorrega els espais mítics, immortalitzat i, alhora, malaguanyats, del desaparegut barri de les Eretes de Xàtiva.

Comptat i debatut, volem donar les gràcies al nostre professor, Alexandre Bataller, per oferir-nos la possibilitat de produir aquest treball tan lúdic i gratificant que ens espantarà a posar-la en pràctica amb els nostre alumnes i, qui sap, a fer-ne de noves amb ells amb espais i escriptors per descobrir. Finalment, agraïm afectuosament el tracte que ens ha brindat Toni Cucarella amb les entrevistes, passejades pels espais de l'obra i esmorzars que hem fet junts i també els consells d'un savi, de barri, compromés amb el seu entorn i amb la seua llengua. Al cap i a la fi, aquesta ruta està pensada perquè estem convençuts del valor de la seua obra i pensem que paga la pena convertir-la en una experiència de vida.

5. Annexos

5.1. Els llocs literaris de la ruta

AR1: Entrem a les Eretes!

(Plaça de bous i serra de Vernissa; encreuament dels carrers Forn de Vidre i Dr. Sumsi)

AR2: Els ametlers perduts

(Ametler perdut; encreuament dels carrers Forn de Vidre i Furs)

AR3: La Casa Blanca

(Inici de la senda del Portet. D'ací eixirem de nou a la partida de Vernissa o camí vell de Novetlè)

(Esqueses de la Casa Blanca; partida de Vernissa o camí vell de Novetlè)

(Granja Escola Casablanca; web <http://www.naturjove.es>)

(Tauletes de pícnic de la granja escola Casablanca; web <http://www.naturjove.es>)

AR4: La Casa Roja

(L'antiga Casa Roja, situada en la cantonada final de l'actual carrer Aben Ferri, enfront del C.E.I.P Jacinto Castañeda; Font: Toni Cucarella)

AR5: La casa de llanda

(Casa de llanda o casa de Benet el gitano, on és el cotxe aproximadament; Camí de la Bola, 19)

AR6: El cor de les Eretes

(Plaça del col·legi Jacinto Castañeda, Camí de la Bola, 0)

(Carrer del Cantal Gentil, des del Carrer Blanc)

AR7: La frontera entre les Eretes i el Raval

(Placeta de la Font)

AR8: Parròquia de Sant Joan (Raval)

(Parròquia de Sant Joan, Raval)

AR9: L'antic cinema Vernissa

(L'antic cinema Vernissa, carrer Aben Ferro, 2; Font: Toni Cucarella)

AR10: Església de Sant Feliu

(Església de Sant Feliu, pujada al Castell i Retaule de Sant Feliu de Girona)

AR11: Cova de la Mare de Déu dels Coloms

(Cova de la Mare de Déu dels Coloms, pujada al Castell)

DOSSIER DE TEXTOS

La Xàtiva dels ametlers perduts

(a propòsit de la lectura de l'obra *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*
de Toni Cucarella)

Valencià: llengua i literatura
1er de Batxillerat
IES Dr. Lluís Simarro (Xàtiva)

AR1: Entrem a les Eretes!

(Carrer Forn de Vidre –C/ Dr. Sumsi) → **LECTURA**

«Evocar no és, com afirmen alguns, reviu el passat per rescatar-lo, sinó donar-li, finalment, sepultura: descriure'l per darrera vegada abans de colgar-lo sota la pols definitiva... Així doncs, camine per un barri que amb prou faenes reconec, per més que hi vaig nàixer i hi vaig viure fins ben entrada l'adolescència. Sé que és aquell barri natal perquè la cobdícia constructora no pot amuntegar més cases pel pendent rocallós, serra amunt, i encara és possible de resseguir-hi amb la mirada l'antiga **senda del Portet**, les penyes esgallades pel terratrèmol del 1748, **l'escarpat imponent de la Creueta**, al punt més elevat del qual es dreça encara la creu que li dona nom.

Per aquest barri residencial d'ara, de cases unifamiliars i edificis de poca alçària, endreçat i redundant, hi havia hagut, en els anys de la meua infantesa, **les Eretes**: un altre barri, tanmateix de cases velles, rudimentàries, arrengrades, resignadament, a vora d'un antic caminal de terra i clots que feia aleshores a manera de carrer, encarades a una falda escalonada de bancals perduts d'ametlers i garrofers. Més amunt, la serra estricta: roca viva, entre els badalls de la qual sols creix l'argelaga, la sarjolida i la pebrella: "Terra de pebrella, caga't en ella!". Aquell barri de les Eretes el constituïa un únic carrer, un pany de cases en filera, totes les quals miraven cap a la serra com una ordenada bateria de vigilants apostats en una trinxera. Era una prolongació cap a ponent de la ciutat, amb carrers asfaltats, cases ben pintades, teulades roges de teula nova i bústies de ferro a la porta.»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgina 11)

«Les sentia discutir-se mentre dibuixava en un full l'orografia de la serra que teníem davant nostre: **el castell i les muralles** a l'esquerra, **la serra de Vernissa, l'alt de la Creueta...** Don Severo, el mestre, ens havia demanat que dibuixàrem el nostre carrer i el paisatge del voltant. Al principi havia intentat traslladar al paper els bancals d'ametlers, però no posseïa prou traça per a dibuixar-los com eren en realitat, per a plasmar en un dibuix els contrastos de la seua llarga agonía: assajava les branques secalloses, les fulles esgroguèides, moribundes, però aviat m'adonava que el meu esbòs maldestre igual podia representar un ametler que un lledoner o un ramàs de botja. Vaig esgarrar aquells fulls fracassats i vaig provar fortuna amb el contorn de la serra Vernissa, que em semblava més senzill de perfilar sobre el paper. »

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 124-125)

AR2: Els ametlers perduts

(Carrer Forn de Vidre – C/dels Furs) → **LECTURA**

«No se sabia si els **bancals d'ametlers perduts** tenien propietari, i si en tenien quin era el seu nom. Ningú no s'hi acostava per reivindicar-ne el domini, ni que fóra per arrancar els arbres i estalviar-los la lenta agonía que no tenia altre destí irrevocable que la mort. Feia vint o més anys, els qui podien saber-ho no s'hi posaven d'acord, que ningú no havia

vingut a espolsar i recollir les ametles. Primer deixaren de treballar la terra, però durant uns anys encara hi acudia una colla de tres o quatre persones, sovint família, amb sacs, cabassos i canyes: batien els ametlers i plegaven la collita. Cada any n'eren uns de diferents. Ningú no els coneixia. Collien i se n'anaven. Si alguna vegada s'esqueia que hi passava el guarda de terme, li oferien una explicació, en ocasions un paper, i aquest continuava el seu camí. Es comentava que els propietaris havien mort sense testar i ara els bancals eren causa d'un llarg litigi entre hereus. Mentre aquests interrogants saltaven de tant en tant a conversa, els ametlers encara florien, qui sap si per despit o per orgull, i si la flor no es neulava, quallava i feia ametles; cada any en menor quantitat, perquè els arbres, per no tenir-ne cura, emmalalties i s'engomaven: les branques antigues s'assecaven, les noves produïen menys flor i sovint es precipitaven a terra sense haver escumat. Els ametlers, doncs, mentre no vinguera algú a reclamar-ne la propietat, s'havien convertit en un bé comunal. Un bé malmès i miserable que any rere any minavava considerablement. »

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 25-26)

AR3: La Casa Blanca

(Camí vell de Novetlé) → **TEATRE**

«L'àvia havia preparat un ramell verd, galzeran i esparreguera, per portar-lo, com feia sovint, al lloc on deia que havien matat l'avi Bastià, a les espatles de **la Casa Blanca**, vora el **camí vell de Novetlé**. El viatge el realitzava sempre tocant al crepuscle. Era el moment en què menys poca gent hi transitava, i els qui ho feien coneixien l'àvia i sabien quin era el seu motiu. Uns ho aprovaven, la majoria si de cas ho consentien, però tots li guardaven el secret. Gairebé sempre la menuda i jo havíem d'acompanyar-la [...].

El trajecte fins a la Casa Blanca durava un quart o vint minuts. La rodava pertot un mur de pedra. A la part de darrere, entre maig i juny de l'any 1939, feia més de vint anys, hi afusellaren una setantena d'hòmens. Un de tants, l'avi Bastià. Quan l'executaren, en tenia trenta-nou. L'havien condemnat a mort els nacionals perquè havia pertangut al comitè revolucionari durant la guerra. L'acusaren d'haver format part d'un escamot que va matar un propietari i el seu capatàs al pont dels Gossos, al terme de la Llosa de Ranes. L'àvia ni ho afirmava ni ho negava, però proclamava:

—Hi ha moltes maneres de matar la gent: de fam, de misèria, per no poder pagar medicaments... Els qui mataven aixina, mataven com els corcons, a poquet a poquet, a consciència i amb crueltat... Tal feren, tal van trobar... Si haugérem mort tots els qui s'ho mereixien, no hauríem perdut la guerra... [...]

Del mur on havien afusellat l'avi Bastià l'àvia va llevar el ramell marcit de la visita anterior i hi va posar el nou. Va traure's el que ella anomenava l'escapulari —una foto de l'avi Bastià—, que el portava a la sina, i el va besar. Després, va ataüllar ràpidament a dreta i esquerra, per si rondava algú pels voltants; llavors va alçar bruscament el puny tancat enlaire i va pronunciar el seu clam oprimat:

—Visca la República!»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 28-30)

→ **LECTURA**

«A la vella presó de la plaça de l'Espanyoleto no en cabien més, de detinguts republicans. La gent comentava a cau d'orella, amb paraules que la por fimbrava, casos de palisses per norma i noms de condemnats a mort. En els mesos de maig i juny havien afusellat a muntó d'hòmens a les esquenes de l'alqueria de la Casa Blanca, al camí vell de Xàtiva a Novetlé. Entre ells Josep Maria Blanch, de Sorió, marit de la sinyo Saturnina. "I qui no tinga, que espere...", advertien, "perquè de números d'aquesta rifa n'hi ha casa sí, casa també". Corria la por pertot, arreu manera, "a tutiplè" que deien a les cases del puntet, tan refinades, tot celebrant la victòria. S'esgolava la por per les xiumeneres, s'esmunyia pels panys de les portes, pels badalls dels batents de les finestres... Respiràvem por, per la boca i pel nas. Paràvem taula per menjar a bocí ple platerades de por. Platerades a caramull de por. I qui no tinga, que espere. Ai, dels vençuts!, ja ho presagiava la mare. Perquè no havia arribat la pau, sinó l'hora de passar comptes. A pesar que l'evangeli dels vencedors deia que era d'obligació perdonar els enemics, no practicaren gens aquell perdó per imposició divina que predicaven, sinó la humana revenja. No mostraren, com sermonejaven els seus capellans, cap d'amor ni compassió pel proïsme, sinó l'odi més animal, més brutal, més infernal. A les darreries del mes de juliol va arribar la notícia que al cementeri de Paterna, vora València, havien afusellat l'alcalde Jovino Fernández. No van arribar els àngels portadors del perdó, no: arribaren els genets que imposaren la llei de la persecució i de l'extermini. I qui no tinga, que espere...»

(Cucarella, T; *Dones d'aigua, hòmens de fang*; Bromera: pàgines 50-51)

AR4: La Casa Roja

(cantonada final del carrer Aben Ferri, enfront del C.E.I.P Jacinto Castañeda) → **TEATRE**

«La saps tu, la història de la Mort i la vella Misèria? Mos la va explicar Benet un dia que passàvem per allà i vam dir d'anar a collir figues. Te la conte: Vivia la vella Misèria a la Casa Roja i tenia eixa figuera tan gran que hi ha a la replaça, i els xiquets d'aleshores pujaven a la figuera i se li menjaven les figues i la feien batres que res és. Una nit de trons i rellamps i aigua a cànters va tocar a la porta de la Casa Roja una dona que deia que fugia de l'aiguarrada. La Vella Misèria, pobra i tot com una rata, la va convidar a pa i figues i li va arreglar un matalaf de pallocs vora el foc. Al sandemà, la dona va dir que en realitat era la Mort i que venia a emportar-se-la. La vella Misèria li va suplicar que no se l'emportara, que pobra i tot volia viure encara uns quants anys més. I la Mort li va dir que, com l'havia acollida tan bé, li concedia tres anys més de vida. Però la vella Misèria encara li va demanar un altre favor, i era que, com els xiquets li furtaven les figues que eren el seu aliment, que encantara l'arbre de manera que qui pujara no poguera baixar si ella no ho consentia. I este desig també li'l va concedir la Mort. I mentres va viure la vella Misèria a la Casa Roja, tots els qui pujaven a la figuera per furtar-li les figues no podien baixar fins que la vella Misèria volia. En passar els tres anys convinguts, la Mort va tornar a la Casa Roja per endur-se la vella Misèria, però ella encara no tenia ganes d'anar-se'n amb la Mort i li va dir que abans d'emportar-se-la que li collira unes figues, que tenia desig de menjar-se'n

unes quantes abans de morir, i la Mort, que no se'n recordava de l'encantament que li havia fet, va pujar a la figuera i no va poder baixar. Total, que la vella Misèria li va dir a la Mort que la deixava baixar només si li prometia no vindre mai per ella. I la Mort ho va acceptar. Des d'aquell dia la vella Misèria va abandonar la Casa Roja i corre pel món com si fóra l'ama... Sabent i tot que la vella Misèria ha deixat la Casa Roja, fa por pujar a la seua figuera, per si encara està encantada i mos quedem enganxats com cagarneres en un parany d'envisc...»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 247-248)

AR5: La casa de llanda

(Camí de la Bola, 19) → **TEATRE**

«Hi havia també, en aquell rodal erm de les Eretes, la **casa de llanda rovellada de Benet el gitano**. Benet estanyava perols i cassoles, adobava gibrells de fang, gerres, cossis, bocois i fins i tot paraigües. Tenia tirats cordells de cànem entre els ametlers perquè s'hi assecaren les pells de conill que baratava per capsetes de mistos i pedres d'encenedor.

En aquest barri d'ara, els conills ja no moren amb el coll tallat, la sang rajant-los, fosca i calenta, dins el gibrell. Benet el gitano s'hi guanyaria poc la vida, ara: ara, que si es pica la cassola la tirem al fem i en comprem una de nova, com si se'ns trenca una barnilla del paraigua; i les pells de conill n'hi ha que no saben com són perquè ja els compren morts i espellats: no s'imaginem ni que en tenen, de pell, fins i tot desconeixen que abans de ser al frigorífic de cal carnisser eren vius i que, en un altre temps, rosegaven remulla de taronger i menjaven verdolaga i corretjoles.

En aquell altre temps, a casa nostra criàvem conills i gallines. Ben d'hora, haver de posar aigua i menjar a les gàbies dels conills i netejar-les va esdevenir la meua primera responsabilitat. De les gallines, però, se n'encarregava més prompte l'àvia Tònia. Quan matàvem el conill –a tot estirar, un per setmana perquè la carn era un luxe de dia festiu–, la mare m'enviava amb la pell al casinyot de Benet perquè em donara la capseta de mistos per a encendre el foguer de petroli o pedres d'encenedor per al pare.

—Endus-te la menuda, Joan.

Sempre havia d'emportar-me-la darrere. La meua germana Maria tenia llavors cinc anys. Se m'aferrava fort de la mà perquè tenia por, de Benet. Temia la seua cara ennegrida, les celles prominents i tapides, la mirada d'ulls negres i grans, que, si no el coneixies, semblava que t'escrutaven amb recel; els cabells llargs i oliosos, tots de cendra; temia la seua veu enrogallada que inquiria més que no parlava:

—Què me n'ha dut, una o dos?

—Una.

—Vols mistos o pedres?

—La mare vol mistos, que s'ha quedat sense.

Maria s'ocultava darrere meu. Els seus ulls clars –l'àvia solia afalagar-la: “La meua xica té els ulls com un cel tramuntanat”– observaven acovardits com Benet em prenia la pell de les mans i l'estenia en el fil de cànem. Després, ell s'esquitllava endins del seu enfony de

llanda per traure la caixa de codonyat on guardava les capsetes de mistos. Em deixava triar la que volia. Els xiquets jugàvem a sambos amb les capsetes buides, i segons el dibuix de la capseta valia més o menys en l'aposta de joc.

—M'enduc esta.

Fet el tracte, encara amb la caixa de codonyat a les mans, Benet mirava de fit a fit la meua germana amb el posat d'un tractant de bona llei.

—Vols un corruco, tu?

Maria s'espantava encara més en sentir que Benet se li adreçava. La por li feia creure que no havia de rebutjar l'ofertament, i assentia sense forces, amenaçada per un immediat defalliment de cames. Benet butxaquejava per donar-li un d'aquells caramels cilíndrics que tant ens feien delir. Maria estirava el braç per recollir-lo, la mà tremolosa, boquejava un agraïment engolit i reulava sense llevar-li la vista de damunt, a Benet el gitano, com si temera que en un descuit havia d'agafar-la d'un manoll per ficar-la en un sac i vendre-la als traficants de xiquetes, que les posaven en amo, barat al menjar, en les cases dels rics de ciutat.

Quan ens havíem allunyat uns quants metres del casinyot de llanda, la por de la meua germana es transformava i esdevenia menyspreu.

—Ecs, quin corruco més merdós.

—No el vols? Da-me'l que jo me'l fotré.

—T'agarraran cagueroles.

—Igual fa morir d'espasme que de garrotillo...»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 16-18)

AR6: El cor de les Eretes

(Plaça del col·legi Jacinto Castañeda) → **LECTURA**

«Va ser un matí de diumenge, la primera vegada que va venir a casa aquella dona del carrer dels Caputxins. Venia aconsellada per una cunyada seua del Raval que visitava l'àvia perquè sovint se li omplia el cos de granets i l'àvia li preparava un unguent amb rovell d'ou i sutja. La dona del carrer dels Caputxins se li va plànyer que tenia unes menstruacions molt doloroses: "En vindre'm la visita, deixa de ser persona. Ni arreüssar la casa, puc... Mire a vore si vostè em pot donar alguna solució". I l'àvia li va dir que sí, que això li ho podia curar ella, però que havia d'esperar-se uns minuts. L'àvia em va demanar que l'acompanyara al corral i allí, a sota veu, perquè no volia que aquella dona ens sentira, em va encomanar que havia d'anar a ca l'arrier i portar-li un grapat de bonyigues de les mules, que no foren fetes de poc. No era la primera volta que recollia aquella femta: era el millor adob que existia per a les plantes que teníem al corral.

En tornar-hi, amb les bonyigues embolicades amb un drap vell, l'àvia m'esperava al cobert del corral per preparar el remei. Al foguer de petroli, va posar a bullir aigua en un cassó; quan va trencar el bull, hi va afegir una cullereta de llavors d'anís, una de bonyigues i dues de sucre. Ho va remenar tot i ho va donar a beure a la dona, que esperava pacientment asseguda a l'entrada de casa.

—El gust no és massa bo... —va protestar la dona.

—Com pitjor gust fa, més efectiu és el remei —va assegurar-li l'àvia.

Cada mes, durant gairebé tres anys seguits, aquella dona no va faltar una sola vegada a prendre's la medecina que li preparava l'àvia Tònia.»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 101-102)

→ **LECTURA**

«L'anomenàvem la Plaça de Bous perquè era la roca més gran de les que hi havia escampades pel faldar de la serra. Les altres que n'hi havia no gaudien del privilegi de posseir nom propi. La disposició en el terreny d'aquestes roques singulars havia tingut lloc més de dos segles enrere, durant el terratrèmol que va assolir la comarca el 1748; la muntanya va estellar-se i les roques amputades redolaren serra avall. A Xàtiva, al barri extramurs de les Barreres, hi ha un petit carrer en costa que es diu del Cantal Gentil. Conserva aquest nom en record d'una d'aquestes roques esguellades de la muntanya durant aquell devastador terratrèmol. Segons ha anat explicant la gent, el cantal redolava amb determinació mortífera cap a una casa habitada, sense donar temps d'avisar del perill imminent als qui l'habitaven. Quan els impotents testimonis sentenciaven per inevitable que la roca havia d'impactar mortalment contra la casa i la destruiria, sobtadament va aturar-se abans de consumir el seu destí devastador, sense que ningú hi trobara cap explicació congruent. Davant aquella solució extraordinària bé podien haver atribuït el succés a un miracle diví i encetar la devoció a un sant portentós o a una marededéu nova. Però no va succeir així. Sorprenentment, la gent del rodal va atribuir el prodigi a la mateixa naturalesa indulgent del cantal, per la qual cosa van denominar-lo amb l'epítet agraït de Gentil. Passats els anys, desaparegut el cantal, ha romàs el carrer on va aturar-se i s'ha mantingut la transmissió oral de la seua insòlita benevolència.»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgina 137)

→ **LECTURA**

Importància del carrer

Part I:

«No voldria exagerar-ho, però em fa la impressió que hem arribat al punt ja definitiu de la decadència del carrer. Vull dir: del «carrer» com a espai de convivència. Cada dia que passa, la cosa sembla més clara. El fenomen és, sens dubte, més evident a les grans ciutats, però també afecta les poblacions mitjanes, i fins i tot les subalternes. Quan jo era petit... Em fa la impressió que ho explicaré millor amb un plantejament anecdòtic. Quan jo era petit no parava a casa sinó les hores imprescindibles de menjar i de dormir: anava a escola, i en sortir-ne, el meu món era el carrer. Devia tenir cinc o sis anys, a tot estirar, i ja m'hi deixaven córrer. Al carrer, jugàvem, renyíem, apreníem males paraules i secrets increïbles. Era una altra «escola», allò: potser no gaire selecta; ben útil, tanmateix. [...] Els nens d'ara creixen en pisos tancats, en escoles tancades, en parcs tancats. Únicament a les barriades inferiors i desassistides subsisteix una mica de carrer. [...] I el problema continua a nivell d'adolescents. L'adolescent es desplaça amb una certa inquietud, com a reacció. Descobreix el carrer. Però no el carrer «antic» —un lloc de coincidència, de tria o de baralla—, sinó una

vaga oportunitat de deambular. De fet, es limita de seguida: els seus trajectes solen ser breus i fixos, cafeteria, discoteca, societat d'esport o cine. Són les opcions de festeig o de la simple connexió furtiva, per beure, fornicar o parlar de política, o senzillament per passar l'estona. No existeix el carrer, per a ells, en realitat. I per als grans... Les persones adultes, per poc involucrades que estiguen en alguna feina –o en alguna diversió–, es veuen forçades a eludir el carrer. Conec molta gent que passa mesos i mesos, a Barcelona, sense caminar pel carrer. No saben què és un carrer, en la hipòtesi que pogués passar-hi alguna cosa. Allò del poeta: «I baixem al carrer», ja no és sinó una eventualitat premeditada, per una cita excepcional, de manifestació o de festa. No pensem a «baixar al carrer» cada dia, ni que només siga per anar i venir... I és clar: tot això és fatal, inevitable.»

Part II:

«Els nens no poden sortir al carrer sense risc; els adolescents no saben què fer al carrer; els grans no tenen temps de posar-hi els peus, i transiten amb l'auto propi, o el metro, o la tartana col·lectiva. El carrer no existeix. Objectivament, ha deixat de ser el carrer que era. Hi ha massa cotxes, massa pressa, massa distàncies, perquè un carrer de ciutat –i, en particular, de ciutat grossa– continue sent un carrer com Déu mana. Això s'ha acabat, i per sempre. Ens agrada o no, i siga lamentable o vés a saber què. Ara: les conseqüències «socials» que se'n deriven, enormes, mereixen ser reflexionades. De moment, són conseqüències escassament afables. De moment, hi ha una novetat històrica curiosa: el carrer és buit. Políticament, i no políticament. Les formes tradicionals de contrast i de coneixença s'han esvaït. La ignorància mútua és el pa de cada dia, i tots queden a la mercé de les abstraccions estabulades: estadístiques, eslògans, sermons televisius, organigrames. Una mena d'endogàmia mental afligeix cada grup d'individus. Mai no ha estat tan «estret» l'horitzó que crèiem tenir al davant: ni el pagerol més arcaic havia arribat a un tal extrem, contra les nostres eufòriques presumpcions cosmopolites... Jo no sé si això té remei o no. En tot cas, hem d'afrontar-ho, i no amagar el cap sota l'ala, com l'estruç proverbial... Alguns urbanistes en parlen, de tant en tant, i planegen solucions animoses, per a rics, habitualment, o per a pobres, en un rampell de paternalisme emocionant. Els urbanistes pertanyen a la colla dels que mai no posen els peus al carrer, en aquest últim residu de carrer que encara perdura... En fi...»

(Fuster, j: *Obres completes IV. Assaigs*. Barcelona, Edicions 62)

AR7: La frontera entre les Eretes i el Raval

(Placeta de la Font) → **LECTURA**

«La nostra família i la de Gaspar l'arrier eren les més antigues que encara habitaven les Eretes. De fet, la majoria dels qui hi havien viscut i els qui encara hi vivien s'estaven de pas, provisionalment. S'estimaven més la ciutat, fins i tot el **barri del Raval, davall nostre**, del qual ens separaven, baldament, pocs bancals, la majoria dels quals incultivats. Ens pensàvem que devien ser propietat de gent rica, perquè el llaurador pobre no abandona la terra si no és que li falten les forces per a treballar-la; aquells camps sentenciats a la ruïna

potser aleshores ja tenien assignat un futur planificat urbanísticament. Un destí, però, que no es va complir tan aviat com prevéiem, i durant uns anys, mentre els arbres agonitzaven per descurança, la **terra de frontera entre les Eretes i el Raval** va continuar sent domini del juliverd bord, la brossa gitana, la julivarda i el fenàs, puix que sense un tenaç llaurador que les arrabassara s'hi ensenyoriren com un fèrtil exèrcit d'herbes de conquesta. »

(Cucarella, T; *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgina 12)

«—Per fi han aclarit qui furtava les pilotes de l'olla de cals Bellver. Saps quins Bellver dic? Els de la **placeta de la font**... Ho estaven escudellant les dones al **llavador del Raval**. Fa tres dissabtes seguits que les pilotes desapareixien del plat quan estaven a punt de posar-les al perol, i sempre que això passava havien vist rodar pel corral un gat negre que no era conegut, aixina és que estava tota la contornada escamnada a base de bo. Ahir dissabte, el matí de la Bellvera va estar a la guaita, i quan va filar el gat negre bambant per casa li va aviar un puntelló que el va estampar contra la paret, i este matí, la tia Hermínia la Negra, que diuen que fa esperitisme i és mig bruixa, o sencera del tot, anava tota coixanga i amb el braç en un cabestre. Diuen que les haurà avorrides, les pilotes de carn, per a tota sa vida, o almenys per una bona temporada...»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgina 39)

AR8: Parròquia de Sant Joan (Raval) → LECTURA

«No amainava l'oratge amenaçador quan va arribar el rector a la **parròquia de Sant Joan**, mossèn Severí, amb els dos escolans per oficiar la missa. Els hòmens s'havien abillat de mudar i les dones lluien vestits llargs i mantellines negres que els cobrien els cabells. Les úniques absències foren les de Tònia la Republicana i el seu marit ressuscitat.

La missa es desenvolupava sense incidències, amenaçada, però, pels retrunys i les fognades de tempesta imminent. Quan mossèn Severí va elevar el calze, de colp i volta l'amenaça es va consumir: una grapallada de gotes va arruixar els congregats i tots elevaren els esguards atermorits cap al cel insolent i intimidador. No hi va haver temps ni treva per a un altre gest: el ruixat es va desfermar tot d'una. Tothom va fugir en desbandada, buscant aixopluc dins les cases, abandonant sant Roc i el seu gos a a inclemència de la tronada. No van patir encara prou daltabaix amb l'aiguarrada, perquè a l'uníson d'una descàrrega de trons i llamps més turbulents es va abatre una virulenta pedregada i una rufagada furient. En el moment en què van veure caure pedres com ous de guatla, els hòmens s'afanyaren a tancar portes i finestres i les dones s'agemoliren per resar, perquè si allò no era la fi del món si més no el presagiava. »

«[...] Semblava que haguera nevat: el carrer i els bancals d'ametlers perduts van aparèixer tots blancs per l'abundosa pedregada. Les cadieres havien estat tombades i escampades, com combatents abatuts al camp de batalla; l'altar havia quedat devastat; les plantes, arrassades. El cadafal des d'on cimbejava la imatge de sant Roc s'havia ensorrat. La talla del sant s'havia partit en caure, trencada a l'alçària de mig cos, i la fúria de les pedres n'havia picat els colors com si l'hagueren metrallat.

La maltempsada va amainar ràpidament. Malgrat que es va fer de nit amb la nuvolada grisa i compacta, ja no va caure una sola gota més, ni líquida ni sòlida. Fins i tot, ja de matinada, va escampar. Però quan el firmament va tornar a mostrar-se ras com un ull de peix, el veïnat ja havia arreplegat les restes de la devastació. La talla esberlada de sant Roc va ser llançada sense gens de respecte enmig del bancal d'ametlers perduts; allà va sobreviure uns dies, sotmesa a cudolades impietoses de la xicalla, que rememoraven així l'atroç tamborinada que va derrocar el sant.

A les Eretes aquella desgràcia va ser interpretada per alguns com un senyal diví que desestimava la tria de sant Roc com a patró del barri. »

(Cucarella, T; *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 282-284)

AR9: L'antic cinema Vernissa

(Carrer Aben Ferro, 2) → **TEATRE**

«El **pati del col·legi Vernissa**, que feia escola només per a pàrvuls, a l'estiu el convertien en un cinema a l'aire lliure. Hi projectaven pel·lícules còmiques, de l'oest i d'aventures, totes les quals estaven moralment autoritzades per la censura eclesiàstica, puix que el pati pertanyia a la **parròquia de Sant Joan del Raval**. Com que passaven la mateixa pel·lícula tota la setmana, el primer dia de projecció rondàvem pels voltants, un terreny erm des que li havien arrancat els tarongers, ara esdevingut terra campa on proliferava el serret que se'ns ficava, punxonós, entre les sandàlies i s'enganxava als mitjons, a qui en portava, com si foren sangoneres. En una punta del camp hi havia un pal de la llum: un tronc ennegrit i alt. Hi grimpàvem per torns, al punt que fosquejava, tot just quan havien finalitzat les notícies del No-Do i s'encetaven els tràilers; comptàvem fins a cinquanta en cada tanda. Després que s'havia iniciat la pel·lícula, andarejàvem desficiosos per l'entrada; assetjàvem el porter provant de moure la seua commiseració i que ens hi deixara passar de franc. En ocasions, miràvem d'entabanar-lo dient-li que la nostra família era dins i ens esperava. El porter, però, ens coneixia les argúcies.

—Escampeu el poll! Uixe! Uixe! —ens ahuixava com si fórem un mortificant estol de mosques.

Nosaltres no abandonàvem el setge tan aïnes. I val a dir que al porter li agradava de jugar a gats i ratolins. Precipitadament, abandonava la guàrdia del llindar i s'esfumava passadís endins. Llavors aprofitàvem per a intentar d'esquitllar-nos-hi. Tanmateix, a la que penetràvem en la penombra del passadís cap al pati, el porter apareixia d'improvís entre la foscor, barrant-nos el pas.

—Aixa arrere, xavals. Qui voldrà vore cine, haurà d'apoquinar l'entrada.

Reculàvem maleint la mala idea que tenia. Així i tot, no picàvem sola cap a casa. Continuàvem fent rogle davant la porta i passàvem l'estona jugant al punyet i, si portàvem cartes, a l'onzet o al burro. Quan la taquillera tancava el finestró, el porter s'ajocava en una cadira de boga; ens observava desafiador a través del fum pudent d'una rabasseta de tabac. Normalment, quan la pel·lícula ja portava mitja hora de projecció, desava la cadira, ajuntava la porta i se n'entrava cap a dins.

En una ocasió se'ns va acudir la idea d'aconseguir alguns diners recollint cartó, vidre i plom. A la plaça de la Galera un draper en comprava. Regiràrem els voltants, buscarem pels abocadors i demanàrem andròmines per les cases. Ho guardàrem a la cova Gran fins que vam tenir un bon carregament. Després d'uns dies d'arplega, ho transportàrem al draper amb un carretó. Tanmateix, ens va oferir ben poc de guany per tot el que havíem arplegat: no férem benefici ni per a dues entrades senceres. Així i tot, aquella nit assetjàrem de nou l'entrada del cine Vernissa i aquell insubornable gos cerber que ens barrava l'accés. Iniciada la pel·lícula, al cap d'un quart d'hora o així, Nolo Ribes, com a cap de colla, es va atansar al porter per negociar un tracte.

—Lo que tinguem, no arriba per a dos entrades. Però com la funció ja s'ha escomençat, nos podia deixar passar als quatre per eixe preu.

El porter ens va sotjar desconfiat, la rabasseta de tabac sostinguda entre les dents esgroguïdes. Al cap d'una estona, que va prolongar deliberadament, més per fer-nos patir que per pensar-s'ho, va demanar-nos els diners que havíem reunit. Nolo Ribes li'ls va abocar al palmell de la mà. Els va comptar separant les monedes amb el dit menut. Se les va tirar a la butxaca i amb un gest del cap ens va indicar que consentia que passàrem tots cap a dins.

La pel·lícula era de l'oest: James Stewart conduïa una caravana de colons cap a una terra d'esperança i promissió»

(Cucarella, T; *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 69-71)

AR10: Església de Sant Feliu

(pujada al Castell) → **CANÇÓ / CONCERT**

El que diuen els arbres

Em va agafar les mans
i les posà en la terr
i em cremà per un moment:
"tu vens d'ací, no pots canviar això".
Ell entenia tot el que deien els arbres,
jo només sentia vent.

Em va alçar contra el cel
per a seure'm als muscles
i esclatà la meua ment:
"tu vens d'ací, no pots canviar això".
I vaig entendre tot el que deien els arbres
on només sentia vent.

Hem de fer més
per a avançar més;
si és sostenible
es farà visible.

Des del meu lloc
fins al més remot;
sembrar ací
per a collir allí.

Interpretar un altre repertori:
salvar a pams el propi territori.

Un nou model
un nou poder
per a fer més
no renunciar a res.
Hem de fer un esforç
per a escoltar els arbres
o només quedarà vent!

(Ventura, F: "El que diuen els arbres". *Barricades de paper*; Propaganda pel fet!)

AR11: Cova de la Mare de Déu dels Coloms

(pujada al Castell) → **TEATRE**

«La policia municipal va engarjolar Paulí Claramunt per escàndol públic. A punta d'alba pujaven solitàriament dues dones per la **senda de la cova dels Coloms**, per complir amb la devoció a la imatge de la marededéu que allà hi havia instal·lada. Paulí Claramunt les va rebre en pèl iamb els braços en creu, udolant: "Et vull a tu, a tu! No els tresors que pugues oferir-me! A tu! A tu! Et vull a tu!"

Aquell matí d'hivern, de temperatures a ran de zero, Paulí Claramunt tremolava com un pàmpol. Durant més d'una hora havia esperat impacient l'aparició de l'Encantada, la roba en un bolic i ell, òbviament, completament i aventuradament desvestit. Com un pàmpol havia tremolat i com un pàmpol tremolava quan feren aparició les dues dones per la senda de la cova dels Coloms. Les devotes no s'esglaiaren tant per trobar-se d'improvís un home ben despullat, sinó pel bac que Paulí Claramunt va caure davant d'elles en solsir-se-li les cames: va precipitar-se a terra convulsionant pel fred com si patira un atac epilèptic.

La culpable que Paulí Claramunt passara un grapat de dies primer a l'hospital i després al calabòs de l'ajuntament va ser Dúlia la tavernera. Paulí Claramunt era un parroquià assidu de la taverna. Viudo i sense fills, mitigava la seua soledat passant-hi moltes hores, jugant-se rondes al punyeta, Quan se'n tornava cap a casa, al barri de Sant Fèlix, navegava per una turbulenta mar de vi i la seua nau sotsobrava a la deriva. Era un miracle que aconseguira d'arribar sa i estalvi al port de casa seua sense extraviar-se, i a la fi encertara de ficar la clau al pany i rodar-la, prova fefaent que havia ensopegat amb la porta de la seua pròpia casa. Alguna nit, Dúlia la tavernera s'arriscava a entrar-se'l per la portella del corral i ho feien a peu dret contra el pilar del gesmiler. [...]

—A què juguem, Dúlia?

– No juguem a res. Açò és l'elecció de l'Encantada.

– Quina Encantada?

– La de la cava de neu. Que tu no coneixes eixa llegenda? [...] Les Encantades són fades que viuen en llocs d'aigua, com rius, estranys, barrancs; estan en els naixements d'aigua, en les muntanyes on hi ha neu... Fa molts anys –esta història la conec perquè tu saps que la meua família som arriars de moltes generacions–, fa molts anys un dels meus avantpassats transportava la neu de la serra de Mariola que arreplegaven els nevaters i la portava a la cava de neu que hi ha damunt l'ermita de Sant Feliu, amb una rècua de mules, a la nit. Eixien d'Agres i de Bocairent, travessaven la serra Grossa i venien pel camí de les Olles, per baix de la penya de Sant Diego i per les Llomes Planes; pel camí de la Ferradura, seguien la senda del Portet, travessaven la muralla de ponent i deixaven la neu a la cava... Però una nit de lluna nova, negra com el cul del dimoni, una de les mules va fer un mal pas i es va estimbar marge avall, en la senda que va de la cava de neu a la cova dels Coloms. Tota la neu es va escampar i, en fer-se de dia, es va fondre. Però aquella neu no era una neu qualsevol: contenia una Encantada. I per això, de tant en tant, s'apareix ella, a punta d'alba, als qui trafeguen per aquella senda. És una dona molt templada, com totes les fades d'aigua, i porta un vestit transparent, que tot se li veu... Quan s'apareix als caminants, els amonstra en una mà un grapat de tresors: polseres, collars, arracades, corones de rei... i els pregunta: "Què t'estimes més, tots estos tresors o dispondre de la meua persona?". A la majoria d'hòmens els perd l'avarícia i sempre demanen quedar-se amb els tresors. I aixina és que passen la mà per la paret i es queden sense res. Perquè has de demanar just el contrari: has de demanar quedar-te amb l'Encantada i aquells tresors i molts altres seran teus... Això és el que va fer Ramon Mistera i d'ací li ve la fortuna que té. [...]

–I l'Encantada eixa, quan s'apareix, quan li rota?

–Quan li rota o quan la crides.

–I com és menester de cridar-la? Que té algun nom?

–No. Tu si vols que se t'aparega, has d'estar en la senda on va caure la mula, a punta d'alba, tot nuet. I ella, si li agrades, se t'apareixerà.

Durant la resta de la nit Paulí Claramunt va perdre totes les partides al punyot per estar massa cavil·lós. Imaginava quantes coses podria realitzar si arreplegava aquell tresor; seria un home ric i alguna xica jove voldria casar-se amb ell. Es compraria una casa gran, un antic palau, com el que Ramon Mistera havia comprat al carrer de la Corretgeria. I un cotxe. Un cotxe amb conductor, un xofer que portaria gorra de visera i uniforme i li obriria la porta cada vegada que voldria entrar i eixir... Un home ric. Com Ramon Mistera. Si se li apareixia l'Encantada... »

(Cucarella, T; *Quina lenta agonía, la dels ametlers perduts*; Tres i Quatre: pàgines 181-185)